

Vers. 6. 6. IN VIA TESTIMONIORUM TUORUM DELECTATUS SUM, Sicut in omnibus divitiis.

Vers. 7. 7. IN MANDATIS TUIS EXERCEREBOR, ET CONSIDERABO VIAS TUAS.

Vers. 8. 8. IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS MEDITABOR, NON OBLIVISCAR SERMONES TUOS.

In his quatuor reliquis versiculis declarat amorem suum erga legem Domini, quia fortasse mox benedictionem legislatoris acceperat, quam paulo ante petierat. Dicit enim se habere legem Dei in ore, in voluntate, in intelligentia et memoria, ac per hoc in omnibus partibus animae. De ore dicit: « In labiis meis pronuntiavi omnia iudicia oris tui, » id est, assidue locutus sum, et praedico praecepta tua omnibus, qui audire volunt: per iudicia enim praecepta intelligimus, et per id quod additur, « oris tui, » intelligimus praecepta illa non esse humana, sed divina, cum ore Domini manifestata sint. De voluntate et affectu dicit: « In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis, » id est, delectatus sum ambulare in via testimoniorum tuorum, sicut delectatur avari in omni copia divitiarum. Magnus sane affectus, et rursus apud homines, cum e contrario soleant perique pro tenui luero contemnere omnia mandata Dei. De intelligentia, sive cogitatione dicit: « In mandatis tuis exercerebor, et considerabo vias tuas; » nam exercerebor hoc loco significat, exercerebor meditando, ut ex voce hebraica manifestum est; unde etiam subditur idem aliis verbis: « Et considerabo vias tuas. » Est igitur sensus: In mandatis tuis ruminandis, et saepe mecum submissa voce repetendis, et diligenter considerandis exercerebor. De alio affectu cordis dicit: « In justificationibus tuis meditabor. » Illud enim meditabor, non est idem hoc loco cum exercerebor, quod recte verbi potuisset meditabor, sed significat: Delectabo meipsum ludendo in justificationibus tuis decantandis; vox enim hebraica significat, ludere et oblectare seipsum. Supra dixerat: « Delectatus sum in via testimoniorum tuorum, sicut in omnibus divitiis, » ubi mentionem facit delectationis ex re utili; nunc dicit: Oblectabo meipsum ludendo in mandatis tuis, ut ostendat ex lege Domini sumi etiam delectationem tanquam ex re dulci et suavi. Quomodo etiam in Psalm. XVIII, comparata est lex Domini auro et melli, rei utili et dulci. Hic igitur est sensus hujus versiculi: « In justificationibus tuis meditabor, » id est, in praeceptis tuis decantandis exercerebor, ut inde delectationem animo percipiam, qualis jucunde ludendo percipitur. Addit ultimo de memoria: « Non obliviscar sermones tuos, » id est, ex tam crebra meditatione et suavi decantatione fiet, « ut sermones tuos, » id est, legem tuam, « nunquam obliviscar. » Hinc colligimus legem Domini habentibus benedictionem legislatoris, id est, spiritum veræ charitatis, non

Lat. Eo-
mial
quibus
don sit
gravis?

esse gravem, neque difficilem, sed esse, ut Dominus ait in Evangelio Matth. cap. XI, « Jugum suave, et onus leve. »

Chimel. 1. RETRIBUE SERVO TUO, VIVIFICA ME, Vers. 4. ET CUSTODIAM SERMONES TUOS.

In hoc octonario enumerat impedimenta legis custodiendae, et orat ut a se removeantur. Primum impedimentum est mors animæ; non enim possunt homines mortui servare mandata vitae: modo quo oportet, ad vitam æternam acquirendam. David autem etiam si sperare poterat se esse vivum, tamen « quia nemo scit utrum odio vel amore dignus sit, » Eccle. IX, et quia transfigurabat personas peccatorum in se, id est, vel pro se, vel pro illis orat, et dicit: « Retribue servo tuo, vivifica me, et custodiam sermones tuos, » id est, restitue servo tuo, si forte in peccatis mortuus sit, vitam animæ, et tunc sermones tuos custodire poterit. Illud, retribue, posset etiam explicari pro tribue; nam vox hebraica id facile patitur: tamen hoc loco servare possumus propriam significationem latinam, si per retribue intelligamus restitue, vel redde. Illud, vivifica me, in hebraeo et greco est vivam, et tunc sensus est: Retribue ut vivam, id est, restitue, vel redde vitam. Verba nostræ editionis sunt paulo obscuriora, sed in eundem sensum explicanda sunt, nimirum sic: « Retribue servo tuo, » id est, iterum tribue mihi servo tuo per gratiam, quod amisi per peccatum, et mox explicat, dicens: « Vivifica me, » hoc enim est, quod amisi; et vitæ restitue, ambulare incipiam viam mandatorum tuorum, et sic « custodiam sermones tuos. »

2. REVELA OCVLOS MEOS ETC ONSIDERABO, MI- Vers. 4. RABILIA DE LEGE TUA.

Alterum impedimentum sunt passiones animi, amor, timor, desiderium, ira, et similes perturbationes, quæ saepe faciunt ut homo non recte iudicet. De hoc dicit: « Revela oculos meos, » id est, tolle per infusionem luminis tui velamen passionum ab oculis mentis meæ, et tunc oculo interiori purificato, « considerabo mirabilia de lege tua, » id est, mirabilem æquitatem, mirabilem sapientiam, mirabilem utilitatem, et alia id genus mirabilia, quæ de lege tua emicant.

3. INCOLA EGO SUM IN TERRA, NON ABSCONDAS A Vers. 4. ME MANDATA TUA.

Tertium impedimentum est terrena peregrinatio; nam qua parte peregrinamur in terra, carnales et terreni sumus: « lex autem tota spiritalis est, » ut dicitur Item. cap. VII. Quare nisi Deus per gratiam nos spirituales efficiat, legem spiritualement implere non possumus. « Incola, inquit, sum in terra, » id est, homo terrenus sum, animalis sum, in terra habito, dum peregrinor a patria: ideo peto, « ut non abscondas a me mandata tua, » id est, per gratiam efficias ut capax fiam mandato-

Mors
anima
primam
impedi-
entem
servan-
da legis
divina.

rum tuorum. Potest etiam hoc referri ad ignorantiam viarum: vox enim hebraica *ti gher* proprie advenam et peregrinum significat; peregrini autem et advena ignorantes sunt viarum, et facile decipiuntur a civibus regionis. Petit igitur advena et peregrinus, ut Deus illi viam bonam ostendat, ac dicit: « Non abscondas a me mandata tua, » id est, fac ut me non lateat via mandatorum tuorum, quæ sola est recta via, quæ ducit ad vitam.

Vers. 4. 4. CONCEPIT ANIMA MEA DESIDERARE JUSTIFICATIONES TUAS IN OMNI TEMPORE.

Quartum impedimentum est imperfectio. Pauci enim sunt viri perfecti, qui toto corde diligant legem Dei, et ex amore iustitie operentur bona. Plurimi autem bonis desideriis tanguntur, sed ultra non proficiunt. In horum persona Prophetæ dicit: « Concepit anima mea desiderare justificationes tuas in omni tempore; » non potuit dicere: « Concepit anima mea implere mandata tua; » sed imperfectioem suam confessus, ait: « Concupivit desiderare, » et hæc ipsa confessio imperfectioem est petitio perfectionis, quam Deus concedit, cum facit hominem ardentem desiderare custodiam mandatorum. Recte docet S. Augustinus, aliud esse concupiscentiam desiderii extra potentiam concupiscentem, aliud concupiscentiam desiderii intra eandem potentiam: concupiscentia enim prior potest esse sine desiderio ejus rei, quæ concupiscitur; posterior non potest: exempli gratia, ægrotus, qui laborat inappetentia cibi, concupiscit desiderare cibum; et tamen non habet desiderium cibi, quia concupiscentia desiderii est in voluntate rationali, desiderium cibi debet esse in faucibus et palato, ubi tamen non est, dum ibidem manet inappetentia cibi. At concupiscentia desiderii mandatorum Domini in voluntate rationali est, et in eadem esse debet desiderium mandatorum: quare fieri non potest ut homo concupiscat desiderare, et non desideret, quia ipsa concupiscentia est desiderium mandatorum. Intelligendum igitur est per concupiscentiam desiderii significari imperfectum desiderium, ut paulo ante diximus; qui enim imperfecte desiderat, vult et non vult, cupit et non cupit, et ejusmodi sunt plurimi, qui desiderant beatitudinem regni cælorum, sed ita frigide ac tenuiter, ut nullus inde sequatur effectus: qui si ardore illo desiderarent, quo res tanta desideranda est, sine dubio non quiescerent, donec ad illam pervenirent; sed qui tales sunt, cum Davide imperfectum suum in oratione Domino manifestent ac dicant: « Concupivi desiderare justificationes tuas, » adjuva ut perfecte ardentemque desiderem, ut desiderium in opus transeat, et mandata tua custodiam in omni tempore.

Vers. 5. 5. INCREPASTI SUPERBOS: MALEDICTI, QUI DECLINANT A MANDATIS TUIS.

Quintum impedimentum omnium maximum

superbia est, quæ non sinit collum jugo submittere; sed hoc impedimentum in se David non agnoscebat, neque in sui similibus, sed solum in hostibus Dei: ideo simpliciter illud execratur. « Increpasti, inquit, superbos, » qui videlicet ex contemptu mandata non servant. Talis fuit initio mundi Lucifer, quem Deus increpatione sua ad inferos tanto impetu deturbavit, ut Dominus dicat: « Videbam Satanam sicut fulgur de cælo cadentem, » Luc. X. Talis fuit et Adam, qui ex superbia, qua fieri voluit sicut Deus, Deo non obediit, et a Domino increpatus, tulit sententiam mortis pro se et pro toto humano genere. Vide S. Augustinum tract. 4 in epist. B. Joannis, et in Psalm. LXVIII, vers. 6, et lib. XIV De Civit. Dei, cap. XIII. Denique superbos omnes terribili increpatione Deus in iudicio feriet; et ideo subjungit David: « Maledicti, qui declinant a mandatis tuis, » nimirum qui declinant potissimum ex superbia et contemptu legislatoris; illis enim præcipue dicitur: « Ille, maledicti, in ignem æternum, » Matk. XXV.

Superbia
maxi-
mum
impedi-
mentum

6. AUFER A ME OPPROBRIUM ET CONTEMPTUM, Vers. 6. QUIA TESTIMONIA TUA EXQUISIVI.

7. ETENIM SEDERUNT PRINCIPES, ET ADVERSUM ME LOQUEBANTUR: SERVUS AUTEM TUUS EXERCERATUR IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS.

Superbi non solum obedire Deo recusant, sed etiam contemnunt, et contumeliis afficiunt eos qui obediunt; sed tandem contemptus et opprobrium in eos recidunt, ut hoc loco David prædicit: nam, ut saepe ex Augustino monuimus, eæ quæ videntur in Psalmis imprecationes, prædicationes sunt per modum imprecationis. Ait igitur: « Aufer a me opprobrium et contemptum, » id est, tempus erit, cum auferas a me opprobrium et contemptum, et in superbos inobedientes rejicies; « quia ego testimonia tua exquisivi, » quæ illi videlicet exquirere contempserunt. In hebreo habetur, quia testimonia tua custodiavi; sed Septuaginta verterunt exquisivi, quod exponi debet, exquisivi ut custodirem. Declarat autem sequenti versiculo, cur dixerit: « Aufer a me opprobrium et contemptum, » dicens: « Etenim sederunt principes, et adversum me loquebantur, servus autem tuus exercerebor in justificationibus tuis. » Principes enim superbi sederunt, vel congregati in concilio, vel in thronis suis iudicantes, vel quiescentes in divitiis et potentia sua, « et adversum me loquebantur, » exprobrantes obedientiam mandatorum Dei. « Ego autem servus tuus, » non respiciens ad minas, vel opprobria eorum, « exercerebor in justificationibus tuis, » videlicet considerandis, prædicandis et adimplendis. De quibus principibus David loquitur ad litteram, incertum est: mystice autem hæc referuntur a Patribus ad principes infideles, qui martyres persequebantur.

Quæ sunt
in Psalmis
impreca-
tiones, præ-
dicationes
sunt.

Vers. 3. 8. NAM ET TESTIMONIA TUA MEDITATIO MEA EST, ET CONSILIUM MEUM JUSTIFICATIONES TUAE.

Explicat quod dixit: « Exerebar in justificationibus tuis. » Dicit enim: « Testimonia Domini, » et « justificationes Domini » hoc est, praecepta Domini, fuisse sibi loco dulcis consolationis, in rebus adversis, in dubiis autem loco fidelis consiliiarii. In hebraeo sic habetur: *Nam testimonia tua gaudium meum, viri consilii mei,* id est, lex tua mihi gaudium afferebat, et erat quasi vir consiliiarius: nam in ea cogitanda oblectabar, et cum ea consultabam negotia mea. Ad hunc sensum reducenda sunt verba nostrae editionis, ut coherent cum textu originali. Hic igitur erit sensus: « Nam et testimonia tua meditatio mea est, » id est, lex tua est mihi dulcis exercitatio, quasi ludi, vel cantus, unde consolationem accipio in rebus tristibus; « et consilium meum justificationes tuae, » id est, et consilium meum, quasi senatus meus, quem consulto in rebus dubiis sunt mihi « justificationes tuae, » id est, eadem lex tua.

Vers. 4. *Daleth.* 1. ADHÆSIT PAVIMENTO ANIMA MEA: VIVIFICA ME SECUNDUM VERBUM TUUM.

In hoc etiam octonario David induit personam hominis imperfecti, qui ex carnali concupiscentia retardatur a perfecta implatione mandatorum, et petit gratiam et adiutorium ad servanda mandata. « Adhæsit, inquit, pavimento anima mea, » id est, adhæsit terræ, hoc est terrene substantiæ, per amoris affectum anima mea. « Vivifica me secundum verbum tuum, » id est, da mihi vitam conformem legi tuæ: nam adlærendo terræ, factus sum terrenus; adherendo carni, factus sum carnalis; sed si vixero secundum legem tuam, quæ spiritualis est, adhærebo Deo, et unus spiritus fiam cum eo. In hebraeo habetur, *adhæsi pulveri*; sed idem est sensus: nam pavementum est terra, vel ex terra. Itaque qui adheret pavimento, adheret terræ. Notat S. Augustinus, nunc animam adherere carni, sive terræ, et ideo fieri carnalem et terrenam, et impediari ab observatione perfecta legis: sed post resurrectionem gloriosam, caro adhærebit animæ, et anima Deo, et ideo tunc caro fiet spiritualis, et anima quodam modo deificabitur, et sine ulla difficultate perfectissime legem observabit, imo non egubit lege, quia sine lege, ea quæ sunt legi implebit.

Vers. 2. 2. VIAS MEAS ENUNTIAVI, ET EXAUDISTI ME: DOCE ME JUSTIFICATIONES TUAS.

Pergit in confessione miseriam et petitione gratiæ. « Ego, inquit, vias meas enuntiavi, » id est, actiones malas, quæ proprie meæ sunt, non erubui confiteri; sed palam enuntiavi, « et tu exaudisti me » parcens mihi, solita misericordia tua. « Doce me justificationes tuas, » id est, nunc reconciliatus peto ut doceas me justificationes tuas,

id est, praecepta tua servare me facias. Illi enim, ut supra diximus, in hoc Psalmo doceri intelliguntur, qui ita persuadentur, ut faciant.

3. VIAM JUSTIFICATIONUM TUARUM INSTRUE ME, Vers. 3. ET EXEREBOR IN MIRABILIBUS TUIS.

Proficere cupit in via Domini, ideo magis et magis precibus instat, ut doceatur a Deo. « Viam, inquit, justificationum tuarum instrue me, » id est, diligentius doce me, quæ sit via preceptorum tuorum, quomodo videlicet ambulare debeam in lege tua. « Et exerebor in mirabilibus tuis, » id est, in schola tua edoctus exerebor in custodiendis illis etiam praeceptis, quæ tam mirabilia sunt, ut præ altitudine vix per ea incedi posse videatur, qualia sunt: « Diliges Deum ex toto corde; » et: « Non concupisces; » et: « Diliges inimicum tuum, » et similia.

4. DORMITAVIT ANIMA MEA PRÆ TÆDIO, CON- Vers. 4. FIRMA ME IN VERBIS TUIS.

Iterum redit ad infirmitatem carnis confitentem et misericordiam postulandam. Nam in hac peregrinatione vix invenitur, qui non aliquando laxetur, et præ tædio continuae lucte, quam habet spiritus cum carne, dormitet, et tepidior fiat. « Dormitavit, inquit, anima mea præ tædio, » dum videlicet tedet ambulare viam laboriosam, carne concupiscente adversus spiritum. « Confirma me in verbis tuis, » id est, in praeceptis tuis sectandis confirma me, addito fervore gratiæ tuæ, quo excitatus ambulare non cesses. In hebraeo pro verbo *dormitavit*, est verbum *דָּרַס*, *distillavit*. Non est improbabile Septuaginta Interpretes vertisse *δρόσῳ*, quod est *distillavit*, et postea errore librariorum factum esse *δρόσῳ*, quod est *dormitavit*. Certe S. Ambrosius utriusque lectionis meminit. In hebraeo autem nulla est similitudo litterarum inter *dormitavit* et *distillavit*: nam *distillavit* scribitur *דָּרַס*, *dormitavit* scribitur *דָּרַס*; sensus tamen in idem reedit: nam *distillavit anima mea*, significat: Defecit anima mea instar earum rerum, quæ liquefiunt et distillant humorem suum: qui autem deficiunt, et liquefiunt præ tristitia, solent etiam deficiendo dormitare, *Luc. xxii*: « Inventi eos dormientes præ tristitia. » Vox *tædium* græce est, *ἀσθένια*; accidia autem est tristitia de bono opere faciend.

5. VIAM INIQUITATIS AMOVE A ME, ET DE LEGE Vers. 5. TUA MISERERE MEI.

Declarat pluribus verbis, quod uno verbo dixerat: « Confirma me. » « Viam, inquit, iniquitatis amove a me, » id est, fac per gratiam tuam, ut longe recedam a via iniquitatis, id est, a lege peccati, quam ingredi incipiebam dormitando præ tædio; et contra « de lege tua miserere mei, » id est, misericorditer operare ut ambulem per legem tuam. In hebraeo habetur, *viam mendacis amove a me*, et opponitur ei, quod dicitur in

sequenti versiculo: « Viam veritatis elegi, » sed sensus est idem; nam via iniquitatis est via mendacii, quia est via falsa et fallax, et potius devium quam via, et per eam ambulare, non est viam carperre, sed deviare. Illud autem, *de lege tua miserere mei*, est clarus in hebraeo, *legem tuam dona mihi*; sed idem est sensus: est enim ac si dixisset: Miserere mei, donando mihi legem tuam.

Vers. 6. 6. VIAM VERITATIS ELEGI, IUDICIA TUA NON SUM OBLIVIS.

Haecenus confessus est miseriam, quam ex æo habet: nunc in sequentibus versiculis declarat quid possit ex misericordia Dei, quasi dicat: Ex me viam mendacii elegi, sed ex misericordia tua, qua de lege tua miserus es mihi, « viam veritatis elegi, » id est, iam serio proposui veram viam, quæ est via mandatorum tuorum ambulare; et ex misericordia tua « iudicia tua, » id est, legem tuam, « non sum oblitus, » quamvis caro adversus spiritum vehementer concupisceret.

Vers. 7. 7. ADHÆSI TESTIMONIIS TUIS, DOMINE, NOLI ME CONFUNDERE.

Ex me adhesi pavimento: sed ex misericordia tua, « adhesi testimoniis tuis; » et quamvis carne serviam legi peccati, tamen mente servio legi tuæ, et ideo « noli me confundere, » quod fieret, si auxilio tuo me destitueres.

Vers. 8. 8. VIAM MANDATORUM TUORUM CUCURRI, CUM DILATASTI COR MEUM.

Ex me dormitavi præ tædio, sed ex misericordia tua « viam mandatorum cucurri, » id est, alacriter, expedito, cum delectatione legem tuam servavi, « cum dilatasti cor meum, » per infusionem charitatis, quæ facit jugum suave et onus leve.

Vers. 1. *He.* 1. LEGEM PONE MIHI, DOMINE, VIAM JUSTIFICATIONUM TUARUM, ET EXQUIRAM EAM SEMPER.

In hoc octonario petit ordine quodam, primo, deum observandæ legis, deinde lumen ad eam intelligendam, tertio gratiam ad implendam; postea vero petit remotionem contrariorum. David enim in hoc longissimo Psalmo rem eandem sæpius repetit, sed sub variis verborum formis, ad excitandum affectum, et tollendum fastidium. Primi versiculi hic sensus est: Fac, Domine, ut nullam aliam legem velim, nisi legem tuam. « Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, » id est, statue mihi pro lege viam justificationum tuarum, id est, pone mihi in corde desiderium solius legis tuæ. In hebraeo clarius habetur, *doce me viam preceptorum tuorum*. Sed Septuaginta Interpretes considerantes quod a verbo *קָוָה* sit vocabulum *תְּרוּחָה* *thorah*, quod *legem* significat, prudenter intellexerunt verbum

הֲרִינִי horeni, quod hoc loco habetur, non solum *docere*, sed etiam *legem ferre*, significare posse; et ideo verterunt, *quæsituram*, quod Latinus uno verbo exprimere non potuit, et ideo sensum obscuriorrem fecit. Hinc cessant questiones, cur dicitur *legem pone*, cum iam dudum lex tradita sit, et cur justus roget ut sibi lex ponatur, cum Apostolus dicat, *1 Tim. 1*: « Justo non est lex posita. » Hæ questiones cessant, quia non petit Propheta sibi legem absolute poni; sed petit ut per gratiam Dei fiat, ut sibi non placeat lex peccati, vel mundi, vel carnis, sed sola lex Dei, illam solam sibi in corde, in desiderio, in affectu poni cupit, et ideo subdit: « Et exquiram eam semper, » id est, illam solam ex munere tuo desiderabo, fiet ut in omni mea actione queram quid jubeat lex tua. S. Hieronymus veritatem *estigium*, pro eo quod nos habemus *semper*; sed vox hebraea est ambigua, et *vestigium* et *finem* significat, et utroque modo sensus est bonus, sive dicat, *exquiram vestigium*, nimirum legis, hoc est, sequar eam; sive *exquiram usque in finem*, id est, semper.

2. DA MIHI INTELLECTUM, ET SCRUTABOR LEGEM Vers. 2. TUAM, ET CUSTODIAM ILLAM IN TOTO CORDE MEO.

Posteaquam petit desiderium sive affectum legis, petit etiam intellectum, ut recte illam intelligat, et scrutari possit ejus utilitates et prestantiam, ac ceteras ejus laudes, itaque « ut custodiat illam in toto corde suo; » non enim cupit intelligere ad curiositatem, sed ad observantiam.

3. DEDUC ME, DOMINE, IN SEMITAM MANDATORUM TUORUM, QUIA IPSAM VOLUI.

Nunc tertio postulat gratiam implendi legem. « Deduc me, Domine, in semitam mandatorum tuorum, » id est, fac me implere mandata tua; id enim est, incedere per semitam mandatorum. Vocantur autem semite, quia semite sunt viæ angustæ, breves, recte, munde, per quas non solent incedere, nisi homines pedites; non equi, non currus: et talis omnino est lex Domini, si comparatur ad leges carnis et mundi, quæ sunt viæ late, sordide, oblique; et per eas animalia expertia rationis, id est, homines animales et carnales incedunt. Ratio autem cur debeat exaudiri, est in illis verbis, « quia ipsam volui, » id est, quia hanc semitam elegi, et per eam ambulare desideravi, ex munere Dei: decet enim, « ut qui dedit velle, det etiam perficere, » juxta promissionem Apostoli, *Philip. 11*: « Qui operatur in vobis velle et perficere. »

4. INCLINA COR MEUM IN TESTIMONIA TUA, ET Vers. 4. NON IN AVARITIAM.

Hic versiculus respondet primo: ibi enim oraverat pro affectu cordis erga legem Dei, hic orat pro remotione affectus avaritiæ, quæ maxime impedit affectum erga legem Dei. « Inclina cor meum in testimonia tua, » id est, infunde cordi

meo copiosam gratiam, per quam inclinetur in custodiam legis tue, « et non in avaritiam, » id est, et non inclinet cor meum in avaritiam. Dicitur autem Deus inclinare aliquem in malum, quando descendit gratia sua, sinit illum inclinari in malum. Itaque isto modo loquendi Scriptura sancta demonstrat potentiam gratiæ, non autem quod Deus proprie inclinet aliquando ad malum. Similia sunt illa *Rom. 1*: « Tradidit illos in reprobum sensum; » et *Isai. LXII*: « Quare nos errare fecisti de via tua? »

Vers. 5. 5. AVERTE OCULOS MEOS NE VIDEANT VANITATEM, IN VIA TUA VIVIFICA ME.

Hic etiam versiculus recto ordine respondet secundo: nam ibi petit donum intelligentiæ ad considerandam legem, hic petit ne oculi mentis avertantur a lege ad vanitates. « Averte oculos meos, ne videant vanitatem, » id est, ne occupentur in cogitandis temporalibus rebus, quæ vanæ sunt; sed potius effice ut totus intendam legi tue, et sic « in via tua vivifica me, » id est, in via tua ambulante, hoc est, legem tuam custodientem vivifica, refice et conserva.

Vers. 6. 6. STATUE SERVO TEO ELOQUIUM TUUM, IN TIMORE TUI.

Nonnulli significari existimant per eloquium Domini promissa Domini, et volunt sensum esse: « Statue eloquium tuum, » id est, imple promissa tua. Nos autem existimamus cum S. Augustino, per eloquium, intelligi legem, et sensum esse: « Statue servo tuo eloquium tuum in timore tuo, » id est, fac ut per sanctum timorem tuum statuatur, confirmetur, solidetur lex tua in servo tuo, ut immobiliter in illo hæreat et perseveret. Itaque respondet hic versiculus tertio versiculo: ibi enim petitur gratia legis implendæ, hic petitur remotio instabilitatis, et petitur gratia perseverantiæ.

Vers. 7. 7. AMPUTA OPPROBRIUM MEUM, QUOD SUSPICATUS SUM, QUIA JUDICIA TUA JUCUNDA.

Magnum est opprobrium in lege servanda. Magnum erit opprobrium in die iudicii, et nunc est etiam in conspectu angelorum, non perseverasse in lege servanda, cum lex Domini non solum utilis, sed etiam suavis sit et jucunda. Ideo cum petisset gratiam perseverantiæ, addit quasi rationem, timorem videlicet opprobrii, quod sequitur non perseverantes. « Amputa, inquit, opprobrium meum, quod suspicatus sum, » id est, quod timui si non perseverarem in lege tua, cum tam bona sit: iudicia enim in hoc Psalmo præcepta significant.

Vers. 8. 8. ECCE CONCEPIVI MANDATA TUA, IN ÆQUITATE TUA VIVIFICA ME.

Concludit petitiones hujus octonarii, dicens jam satis patere, quod ex corde cupiat mandata servare. « Ecce, inquit, concepivi mandata tua, »

quasi dicat: Ecce apparet quod serio cupiam mandata tua, ideo « in æquitate tua, » id est, in ipsis mandatis tuis, id est, in observatione mandatorum, « vivifica me, » id est, auge et conserva mihi spirituale vitam. Justus enim justificatur adhuc, dum mandata custodit.

Vau. 1. ET VENIAT SUPER ME MISERICORDIA TUA, DOMINE, SALUTARE TUUM SECUNDUM ELOQUIUM TUUM.

Illud, et, nihil continuat, sed addit ad initium librorum, vel capitulorum ornatus gratia apud Hebræos; sic enim incipit liber Levitici, liber Ruth, liber Ezechielis; sic incipiunt multa capitula, ut *Isai. VII*: « Et factum est; » et *cap. VIII*: « Et dixit Dominus. » In hoc autem octonario ad singulos versus additur et, quoniam debent omnes versus incipere per *vau*, et per hæc litteram nulla fere vocabula incipiunt, excepta conjunctiva particula et. Petit autem Propheta initio octonarii misericordiam Dei, ac deinde in reliquis versibus declarat effectus hujus misericordiae, qui potissimum perfliunt ad legis divinæ custodiam, quem finem et quasi scopum totus Psalmus respicit. Ait igitur: « Veniat super me misericordia, » id est, descendat ex alto gratia tua, et misericordia « super me. » Declarat autem quæ sit hæc misericordia, addens, « salutare tuum secundum eloquium tuum, » id est, salus tua, sive misericordia sanans animam, « secundum eloquium tuum, » quo promisisti misericordiam et salutem sperantibus in te.

2. ET RESPONDEBO EXPROBRANTIBUS MIHI VERBUM, QUIA SPERAVI IN SERMONIBUS TUIS.

Et cum venerit super me misericordia tua secundum promissionem tuam, non timebo adversarios exprobrantes mihi, quod frustra Deum timeam: nam « respondebo illis verbum verum, » cui non poterunt contradicere, quod videlicet « speraverim in sermonibus tuis, » qui promissa tua servare potes, quia es omnipotens, et servare vis, quia bonus es.

3. ET NE AUFERAS DE ORE MEO VERBUM VERITATIS USQUEQUAQUE, QUIA IN JUDICIIS TUIS SUPERSPERAVI.

Oro autem ut hoc verbum veritatis, quo glorior adversus exprobrantes mihi, « non auferas de ore meo, » id est, non efficias, me destitutum gratia tua, ut non audeam hoc verbum loqui, non claudas ora de te confidentis et promissa tua predicantis; vel si auferas ad modicum, ut probes me, non auferas « usquequaque, » non auferas omnino, vel in reternum. « Quia in iudiciis tuis supersperavi, » id est, quia in tua justitia et fidelitate multum omnino speravi. S. Augustinus refert hoc ad electos martyres, qui si ad tempus permisi sunt negare veritatem, non tamen usquequaque negare permisi sunt, sed post nega-

tionem flevissent, et post confessionem coronam meruerunt, quales fuerunt S. Petrus, S. Marcellinus et alii permulti.

Vers. 4. 4. ET CUSTODIAM LEGEM TUAM SEMPER, IN SECULUM ET IN SECULUM SEQUELI.

Hic jam sibi sibi effectum misericordiae sanantis animam, qui est perpetua legis divinæ custodia.

Vers. 5. 5. ET AMBULABAM IN LATITUDINE, QUIA MANDATA TUA EXQUISIVI.

Vers. 6. 6. ET LOQUEBAR DE TESTIMONIIS TUIS IN CONSPPECTU REGUM, ET NON CONFUNDEBAR.

Vers. 7. 7. ET MEDITABAR IN MANDATIS TUIS, QUÆ DILEXI.

Vers. 8. 8. ET LEVAVI MANUS MEAS AD MANDATA TUA, QUÆ DILEXI, ET EXERCERBAR IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS.

His quatuor versiculis explicat per partes quæ sit perpetua legis custodia, quam promisisti in quarto versiculo, dicens se corde, verbo, mente, et opere in lege Domini semper futurum, et quidem in hebraico textu hæc omnia habentur in futuro, *ambulabo, loquar, meditabor, levabo, exercerbor*. Sed quia tempora variant significationes apud Hebræos, non debent reprehendi Septuaginta et latinus Interpres, qui per præteritum imperfectum ista reddiderunt. Videtur autem Propheta, ut mox exauditus, mutasse modum loquendi. Dicit enim: « Et ambulabam in latitudine, » id est, veniente misericordia Domini super me, jam ambulabam non in angustiis timoris, sed in latitudine dilectionis, id est, libenter, cum gaudio, magno affectu cordis legem servabam, quia « illum exquisivi, » ut rem valde desideratam et amatam, « et loquebar » libere et sine timore de justitia sanctissimæ legis, etiam « coram regibus iniquis, et non confundebar, » et assidue cum animo meo de ipsa lege cogitabam, et ejus mysteria meditando considerabam; « et levavi manus meas, » ad implenda mandata sublimia et excelsa, id est, valde perfecta et ardua, vel, ut exponit S. Augustinus: Levavi manus meas ad opera legis, quia propter finem altissimum legem custodivi: qui enim propter mercedem temporalem legem custodiunt, non levant, sed depriment manus, dum operantur, neque dicere possunt: « Ad mandata tua quæ dilexi; non enim diligunt mandata, qui legislatorem non diligunt. Denique his omnibus modis, id est, corde, mente, verbo et opere « exercerbar in justificationibus tuis. »

Zau. In hoc octonario canit Propheta eternam retributionem, quam Deus legem servantibus repperit, ac propter eam spem dicit se et legem servasse, et in tribulatione consolationem accepisse, et de iniquorum prævaricatione doluisse

4. MEMOR ESTO VERBI TUI SERVO TUI, IN QUO MIHI SPERM DEDISTI.

Non potest oblivisci Deus, nec voluntatem mutare, neque sententiam retractare: sed per figuram quamdam sermonis humani dicitur Deus oblivisci, quando differt implere quod promisit, quasi promissi sui esset oblitus. Differt autem aliquando Deus implere promissa sua, non oblivione, sed judicio; et quamvis facturus sit omnino Deus quod facere decrevit, vult tamen rogari a fidelibus servis suis, et hæc oratio est unum ex mediis, per quæ Deus promissa sua adimplere decrevit. Orat igitur David in persona sua et aliorum fidelium, dicens: « Memor esto verbi tui, » id est, promissi tui, « in quo mihi spem dedisti, » cum dixisti servo tuo Abraham *Gen. cap. XVII*, et in illo omnibus filiis ejus: « Ambula coram me, et esto perfectus; » *Gen. cap. XV*, « Ego ero merces tua magna nimis. »

2. HEC ME CONSOLATA EST IN HUMILITATE MEA, QUIA ELOQUIUM TUUM VIVIFICAVIT ME.

Illud, hæc, non potest proprie referri ad spem, ut communiter exponitur, quoniam in textu hebraico, unde cæteræ editiones translate sunt, non habetur nomen spei, sed verbum; et veri potius: *Memor esto verbi tui, in quo me sperare fecisti*. Sensus igitur est: « Hæc » res, sive hoc me consolatione afficit in humilitate mea, id est, in afflictione et despectione mea, quia « eloquium tuum, » id est, promissio tua, « vivificavit me, » id est, vitam et spiritum mihi tribuit, vel roboravit et auxilium.

3. SUPERBI INIQUE AGEBANT USQUEQUAQUE: A LEGE AUTEM TUA NON DECLINAVI.

Vita et vigor, quem mihi tribuit promissio tua, in causa fuit, ut non declinarem a lege tua; etiamsi « superbi inique » agerent valde, cum me irrisoribus suis a legis custodia avertere conarentur. In hebræo, pro *inique agebant*, habetur, *irridebant me*. Sed idem est sensus.

4. MEMOR FUI JUDICIORUM TUORUM A SECCULO, DOMINE, ET CONSOLATUS SUM.

In humilitate et irrisoribus « memor fui judiciorum tuorum a secculo, » id est, judiciorum, quæ ab initio sæculi exercuisti exaltans humiles, superbos deprimens, reddens custodientibus legem tuam præmia magna, et prævaricatoribus magna supplicia, et hinc accepti in omni tribulatione mea solatum.

5. DEFECTIO TENUIT ME PRO PECCATORIBUS DERELIQUENTIBUS LEGEM TUAM.

Eadem illa spes tantæ mercedis fecit ut miserer hominum peccatorum, qui dereliquerunt legem tuam tanto bono privantur. Vox hebraica *דלפקה*, pro qua nos habemus *defectio*, significat

horrorem, sive tremorem, ardorem, sive aestum. Sed noster Interpres vertit defectiōnem, ut significaret tantum esse horrorem et aestum, de quo agit Propheta, ut defectiōnem inducat. Magnæ charitatis iudicium est, contemnere, ardere, deficere, ex misericordia erga peccatores, vel ex dolore offensionis divinæ; nam de utraque defectiōne versiculum iste potest exponi.

Vers. 6. **6. CANTABILES MIHI ERANT JUSTIFICATIONES TUÆ IN LOCO PEREGRINATIONIS MEÆ.**

Iniqui legem dereliquerunt, quia insuavem esse iudicantur: mihi autem scienti quanta merces posita sit custodiētibz legem tuam, « justificationes tuæ, » id est, præcepta tua usque adeo dulcia et suavia erant, ut in hac peregrinatione, qua peregrinamur a patria, dulce canticum fuerint. In hebræo legitur, *carmina mihi fuerunt præcepta tua*; quare illud, *cantabiles*, significat leges Domini non fuisse sibi graves, que cum labore portandæ essent, sed suaves, quæ instar carminum oblectare possent.

Vers. 7. **7. MEMOR FUI NOCTE NOMINIS TUI, DOMINE, ET CUSTODIVI LEGEM TUAM.**

Illā beatā spēs tantæ promissionis non solum interdiu, sed etiam noctu mihi nomen tuum in memoriā revocabat, et ex affectu nominis tui, id est, ex ardenti amore tuo perseveravi in custodia legis tuæ.

Vers. 8. **8. HÆC FACTA EST MIHI, QUIA JUSTIFICATIONES TUAS EXQUISIVI.**

Querunt Interpretes quid sit illud, *hæc*, an hæc spēs, an hæc lex, an hæc promissio, an quid aliud. Sed apud Hebræos genus femininum ponitur pro neutro, quo illi carent. Itaque sensus est: *Hoc* totum mihi evenit, nimirum, ut promissiones Dei considerarem, et spem inde conciperem, et cætera bona que inde nata sunt, « quia justificationes tuas exquisivi. » Vult enim Propheta in hoc Psalmo, qui est encomium legis, omnia referre ad ipsam legem diligenter investigandam et amandam, ut hac ratione excitet homines ad considerationem et impletionem legis.

Vers. 1. **Cheth. 1. PORTIO MEA, DOMINE, DIXI CUSTODIRE LEGEM TUAM.**

In hoc octonario ponitur initio hæc propositio: « Dominus est portio mea, » inde deducitur desiderium legis diligenter custodiendæ, et preces ad Deum pro gratia legis implendæ, non obstantibus quibuslibet impedimentis. « Portio mea, Domine, » subintelligitur, *tu es*. Quamvis enim aliqui conjungant cum sequentibus, ut sensus sit: « Portio mea, o Domine! dixi, » erit « custodire legem tuam, » tamen multo verius est, sensum esse: « Portio mea, tu es, Domine; » nam in græco additur verbum *es*, et in hebræo ponitur distinctio post vocabulum *Domine*. Posset etiam legi: *Por-*

tio mea Dominus; estque id conforme aliis locis, ut in *Psalm. xv*: « Dominus pars hereditatis meæ; » et *Psalm. lxxii*: « Pars mea Deus in æternum; » et *Thren. iii*: « Pars mea Dominus, » et sic exponunt hunc locum SS. Patres, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus. Felix anima, quæ ex corde dicere potest: « Portio mea, Domine, » id est, omnibus rebus creatis abrenuntio, nihil juris in eis habere cupio, occupet ea quicumque voluerit: mihi tu, Domine, solus sufficis, neque aliud requiro, aut requiram in æternum; et quia, ut te aliquando possideam, tibi soli placere cupio, ideo « dixi, » statui, firmiter proposui « custodire legem tuam; » scio enim quia non dignaris esse portio eorum, qui legem tuam non custodiunt.

2. DEPRECATUS SUM FACIEM TUAM IN TOTO CORDE MEO, MISERERE MEI SECUNDUM ELOQUIUM TUUM.

Dixit, custodire legem Domini; sed quia sine adiutorio Dei vires humanæ non sufficient, ideo « deprecatur faciem Domini in toto corde suo, » et dicit: « Miserere mei secundum eloquium tuum, » id est, secundum promissionem tuam, « miserere mei, » ut te adjuvante impleam, quod te inspirante decrevi.

3. COGITAVI VIAS MEAS, ET CONVERTI PEDES MEOS IN TESTIMONIA TUA.

Non satis est Deum orare, sed oportet etiam cooperari auxilio Dei; ideo Propheta, postquam precatus est Deum, addit: « Cogitavi vias meas, » recte an secus ambularem; item consideravi actiones meas, an legi Dei conformes essent; et « converti pedes meos in testimonia tua, » id est, et converti affectus tuos a lege carnis et peccati ad legem tuam, Domine, quæ sola est via recta.

4. PARATUS SUM, ET NON SUM TURBATUS, UT CUSTODIAM MANDATA TUA.

Nec solum legem custodire decrevi, sed promptus fui statim aggredi opus justum, neque ulla perturbatio me retardare potuit a custodia legis tuæ. In hebræo legitur, *festinavi, et non tardavi custodire mandata tua*. Sed idem est sensus; nam qui imparatus est, non potest festinare; et qui turbatur, hæere solet et moram facere. Ideo illud, *paratus sum*, sic explicandum: Nullum tempus observandæ legis me imparatum inveniet, ut festinare non possim; sed semper paratus sum, et expeditus ad opus celeriter implendum; et nunquam turbatus sum, ut propterea moram facere me oporteat.

5. FUNES PECCATORUM CIRCUMPLEXI SUNT ME, ET LEGEM TUAM NON SUM OBLITUS.

Non defuerunt tamen, qui me perturbare et retardare conarentur; nam « funes peccatorum, » id est, laquei, sive retia variarum tentationum,

quæ peccatores homines, sive demones tendere solent, « circumplexi sunt me, et tamen legem tuam non sum oblitus, » id est, facere non poterunt tentationes illæ, ut legis tuæ obliviscerer, et ab ipsa implenda retardarer.

Vers. 6. **6. MEDIA NOCTE SURGEBAM AD CONFITENDUM TIBI, SUPER IUDICIA JUSTIFICATIONIS TUÆ.**

Quia tu es, Domine, portio mea, non solum interdiu, sed etiam noctu, imo etiam media nocte, quando summa quies est in terris, vacavi legi tuæ considerandæ: « surgebam enim media nocte ad confitendum tibi, » id est, ad te laudandum super justissima et sapientissima præcepta tua. S. Augustinus interpretatur hunc versiculum de tempore persecutionis, quod per noctem significari solet. Sed ad litteram videtur omnino intelligendus Propheta de laudibus nocturnis, ut exponunt Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Theodoretus et alii fere omnes. Atque hinc didicit Ecclesia surgendum esse media nocte ad nocturnam psalmodiam; hunc enim locum allegant auctores, qui de divinis Officiis scriperunt.

Vers. 7. **7. PARTICEPS EGO SUM OMNIUM TIMENTIUM TE: ET CUSTODIENTIUM MANDATA TUA.**

Hoc etiam deducitur ex prima illa propositione: « Portio mea Dominus; » omnes enim timentes Deum, et custodiētes mandata ejus, colligantur tanquam membra viva in unum corpus glufino charitatis, quæ dicit: « Portio mea Dominus, » et hoc modo « singuli sunt participes omnium, » quia charitas facit omnia communia; « et si gaudet unum membrum, congaudent omnia membra; et si dolet unum membrum, condolent omnia membra, » ut ait Apostolus I Cor. xii. S. Augustinus exponit hunc versiculum de Christo, qui per ascensionem carnis humanæ factus est participes omnium timentium Deum, juxta illud Apostoli ad Hebr. ii: « Quia pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse participavit eisdem, » et paulo ante: « Unde, inquit, non confunditur fratres eos vocare, » sed prior expositio est communis et magis literalis.

Vers. 8. **8. MISERICORDIA TUA, DOMINE, PLENA EST TERRA: JUSTIFICATIONES TUAS DOCE ME.**

Ego quidem « participes sum omnium timentium te; » sed misericordiæ tuæ participes sunt omnes qui habitant in terra, et boni et mali, et homines et jumenta, et animata et inanimata. Proinde miserere mei, « ut doceas me justificationes tuas; » hæc enim summa miseria est, non scire legem tuam, ut sciunt qui illam implent. Hanc miseriam tollat a me misericordia tua, quia hoc unum ambio, hoc concupisco, cum tu sis « portio mea, Domine, »

Vers. 1. **Teth. 1. BONITATEM FECISTI CUM SERVO TUO, DOMINE, SECUNDUM VERBUM TUUM.**

2. BONITATEM, ET DISCIPLINAM, ET SCIENTIAM DOCE ME, QUIA MANDATIS TUIS CREDIDI.

In hoc octonario petit a Deo Propheta tria necessaria ad custodiēda præcepta Domini, et ostendit ex effectis horum donorum necessitatem. Primum igitur utitur quodam quasi proœmio, dicens: « Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine, » id est, suavitatem et benignitatem, sive mansuetudinem tuam exhibuisti servo tuo, « secundum verbum tuum, » id est, juxta promissiones tuas; quamvis enim in hebræo legatur *טוב*, quod significat *bonum*, et verti possit, ut vertit S. Hieronymus, *benefecisti servo tuo*, tamen Septuaginta Interpretes legerunt, *tub, bonitatem*, ut etiam in sequenti versu; et utrobique verterunt *μετάνοια*, id est *bonitatem, ut suavitatem*. Sequitur postea: « Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me, » id est, sicut, Domine, bonitatem, sive suavitatem erga servum tuum ostendisti, ita rogo ut doceas me eandem bonitatem, sive suavitatem, quam exhibeam proximis meis, ita ut nulli nocere, nullum decipere, nullum fraudare velim; sed addas etiam, « ut doceas me disciplinam, » id est prudentiam, ut caveam deceptores et fraudulentos; et sic habeam suavitatem et bonitatem columbæ, ut non desint mihi consilium et prudentia serpentis. Intellego autem per vocem, *disciplinam*, virtutem prudentiæ, quia hoc requirit vox hebræa *טוב*, quæ significat proprie *sapientiam et consilium*; neque vox græca et latina hanc significationem respuunt, cum sint vocabula generalia. Denique post bonitatem et prudentiam, peto etiam scientiam, qua agnoscam mysteria legis tuæ, quæ scientia, sicut sine bonitate et prudentia inflat, ita habentibus bonitatem et prudentiam utilissima est; sequitur: « Quia mandatis tuis credidi, » id est, quia credidi mandatorum tuorum promissionibus, sive, credidi mandata tua divina esse et dignissima, quæ diligentissime custodiantur. Observandum est hoc loco plerisque homines scientiam querere, vel prudentiam, de bonitate parum laborare, sed Prophetam a Spiritu Sancto edoctum rectum ordinem esse secutum, ut primo bonitatem, deinde prudentiam, ultimo scientiam postularet.

3. PRIUSQVAM HUMILIARER, EGO DELIQUI: PROP- Terea eloquium tuum custodivi.

4. BONUS ES TU, ET IN BONITATE TUA DOCE ME JUSTIFICATIONES TUAS.

Declarat necessitatem trium illorum donorum; quasi dicat: Non sine causa peto bonitatem, disciplinam et scientiam; nam ex defectu horum donorum deliqui, et propter delicta humiliatus sum a Deo justo iudice. Priusquam humiliarer per immissionem tribulationum, ego deliqui per ignorantiam, quia scientiam carui: nam vox hebræa *טוב*, quæ hoc loco habetur, significat *ignorare, sive delinquere ex ignorantia*. Sequitur:

Hebræi
carent
genere
neutro.

Deum
oratione
sufficit,
sed debe-
mus
ei cogite-
rari.

Scien-
tiam vel
pruden-
tiam
quæri-
mus ple-
rumque,
de boni-
tate pa-
rum la-
boramus.

«Propterea eloquium tuum custodivi,» id est, propterea deinceps attentius custodivi legem tuam; sed tu qui «bonus,» id est, suavis et benignus es, in hac tua bonitate,» id est, juxta hanc mansuetudinem tuam, «doce me justificationes tuas,» ut non amplius delinquam.

Vers. 5. 5. MULTIPLICATA EST SUPER ME INIQUITAS SUPERBORUM: EGO AUTEM IN TOTO CORDE MEO SCRUTATOR MANDATA TUA.

Vers. 6. 6. COAGULATUM EST SICUT LAC COR EORUM: EGO VERO LEGEM TUAM MEDITATUS SUM.

Hic significatur necessitas alterius doni, videlicet prudentia. «Multiplicata est super me iniquitas superbiorum,» id est, superbi prevaricatores multiplicaverunt super me mendacia sua, ut me ad transgressionem inducerent; unde prudenti donum mihi necessarium fuit, quo dono adjutus «in toto corde meo scrutator mandata tua.» In hebræo pro vocabulo *iniquitas*, habetur כקר, id est *mendacium*; unde intelligimus per *iniquitatem*, ipsum mendacium, quod sine dubio quedam iniquitas est, precipue si mendacium sit perniciosum. «Coagulatum est sicut lac cor eorum,» id est, superbi illi induratum cor habent, sicut induratur caseus ex lacte coagulato confectus; ideo illis dimissis, legi tue meditanda vacavi. In hebræo legitur *adeps*, pro *lacte*: sed eadem litteræ mutatis punctis utrumque significant; nam *chabab* est *lac*, et *cheleb* est *adeps*.

Vers. 7. 7. BONUM MIHI QUA HUMILIASTI ME, UT DISCAM JUSTIFICATIONES TUAS.

Vers. 8. 8. BONUM MIHI LEX ORIS TUI SUPER MILLIA AURI ET ARGENTI.

Ex abundantia primi doni, quod jam consecutus erat, dicit: «Bonum mihi, quia humiliasti me;» neque enim hoc dicere potest nisi homo vere mitis et humilis corde, ac per hoc vere bonus, qui per experientiam judicium de bono ferre potest. Existimat enim is, qui vere bonus est, magnum donum humiliationem ex tribulatione venientem, quoniam causa est custodia legis, quæ quantum sit bonum, explicatur in versiculo sequenti: «Bonum mihi lex oris tui super millia auri et argenti;» et vere ita est, quoniam per custodiam legis acquiritur vita æterna, cui nulli thesauri comparari possunt.

Vers. 9. 9. *Id. 1.* MANUS TUE FECERUNT ME ET PLASMaverunt me; DA MIHI INTELLECTUM, UT DISCAM MANDATA TUA.

In hoc octonario multis novis argumentis poscit gratiam legis custodiendam, ac primum ex eo quod, cum sit figmentum manuum Domini, debet illi summam obedientiam. «Manus tue fecerunt me et plasmaverunt me,» id est, potentia tua et sapientia tua, quasi dæe manus tue, fecerunt me, cum non essem, et plasmaverunt me, ordinantes

membra et potentias, cum essem initio quasi massa luti, vel fecerunt me quoad animam, et plasmaverunt quoad corpus. Ideo cum totus sum tuus, debeamque tibi summam obedientiam, peto ut des mihi intellectum, ut discam mandata tua, non ut solum sciam, sed etiam faciam. In hebræo pro *plasmasti*, habetur *parasti* sive *firmasti*, per quod intelligitur perfecta formatio et distinctio membrorum, unde fit ut homo subsistat. Item pro *da mihi intellectum*, in hebræo et græco est una vox tantum, quæ significat *intelligentem facere*. Itaque illud, *da mihi intellectum*, non significat, *da mihi vim intelligendi*, quasi sine ea formatus esset, sed, *da mihi lumen divinum*, quo mens mea perfecte discat mandata tua, et sibi persuadeat optimum esse illa complere.

2. QUI TIMENT TE, VIDEBUNT ME, ET LETABUNTUR, QUIA IN VERRA TUA SUPERSPERAVI.

Hæc est secunda ratio, quæ sumitur ab edificatione proximorum. «Qui timent te, videbunt me» servantem mandata tua, «et letabuntur,» quia videbunt me sperantem valde in verbis tuis, id est, in promissis quæ continentur in lege tua.

3. COGNOVI, DOMINE, QUIA ÆQUITAS JUDICIA TUA, ET IN VERITATE TUA HUMILIASTI ME.

Tertia ratio est a confessione propriæ culpæ. «Cognovi, inquit, quia æquitas judicium tua,» id est, quod judicium tua justissima sunt, etsi quando «me humiliasti» destituens gratia tua, «in veritate,» id est, in justitia tua fecisti, quia ita commerui; ideo non conqueror de tua justitia, sed ad misericordiam tuam confugio et dico:

4. FIAT MISERICORDIA TUA, UT CONSOLETUR ME, SECUNDUM ELOQUIUM TUUM SERVO Tuo.

Consolatio, quam petit, est gratia servandæ legis; qui enim dolet se humiliatum, quia destitutus gratia in peccatum incidit, consolationem magnam accipiet, si copiosa gratia perferus legem Domini perfecte integreque servabit.

5. VENIANT MIHI MISERATIONES TUE, ET VIVAM, QUIA LEX TUA MEDITATIO MEA EST.

Petit gratiam servandæ legis, ut consolationem acciperet: explicat nunc quæ sit vera consolatio, quam desiderat. «Veniant mihi miserationes tue, et vivam,» id est, miserere me secundum multitudinem miserationum tuarum, ut acquiram veram vitam, quæ sola est vita beata et sempiterna. Recte enim monet S. Augustinus, ubi sine addito ponitur nomen *vita*, ut plurimum intelligi *vitam æternam*, quæ sola est simpliciter *vita*, Joan. 1: «In ipso vita erat;» Joan. v: «In resurrectionem vite;» Math. xix: «Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.» «Quia lex tua meditatio mea est;» hæc est ratio, cur audeat petere misericordias Domini: decet enim ut Deus misericorditer respiciat in eum, qui assidue meditat in lege.

Vita si-
ne addi-
to, ut
pluri-
mum
est vita
æterna.

Vers. 6. 6. CONFUNDANTUR SUPERBI, QUIA INIUSTE INIQUITATEM Fecerunt in me; EGO AUTEM EXERCITOR IN MANDATIS TUIS.

Quarta ratio ad obtinendam gratiam servandæ legis, sumitur a confusione iniquorum, sicut secunda sumebatur ab edificatione piorum. «Confundantur superbi,» id est, da mihi gratiam, per quam perfecte leges tuas custodiam, ut hinc confundantur superbi prevaricatores, qui vexando et persequendo iniuste, officere conantur ut etiam alii prevaricentur. Interim autem dum illi confunduntur et erubescunt, ego multo alacrius exercebor in mandatis tuis cogitandis et implendis. Illud, *iniuste*, significat superbos iniquitatem fecisse scienter et studiose, non casu, non ex ignorantia, non ex inadvertentia, unde ab iniquitate immunes videri possent.

Vers. 7. 7. CONVERTANTUR MIHI TIMENTES TE, ET QUI NOVERUNT TESTIMONIA TUA.

Hortatur pius, ut si qui sunt, qui a prevaricatoribus decepti ad illos respicere cœperint, ad se redeant et cum ipso jungantur. «Convertantur mihi,» id est, convertantur ad me, et mecum juncti legem Dei custodiant, «a timentes te, et qui noverunt testimonia tua,» id est, illi omnes, qui timorem Dei et scientiam legis habent. Ex græco textu legunt nonnulli, *convertant me*. Sed antiqua lectio illi habebat, quod nos habemus, ut perspicuum est ex Patribus, Hilario, Ambrosio, Hieronymo, Augustino; et S. Hieronymus verit ex hebræo, *revertantur ad me*.

Vers. 8. 8. FIAT COR MEUM IMMACULATUM IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS, UT NON CONFUNDAR.

Concludit petens gratiam sæpe ac sæpius postulatum, quia corde perfecte mandata divina custodiat, ut neque in hoc sæculo, neque in futuro judicio, confusionis opprobrium timeat.

Vers. 9. 9. *Caph. 1.* DEFECIT IN SALUTARE TUUM ANIMA MEA, ET IN VERBUM TUUM SUPERSPERAVI.

In hoc octonario inducit David personam cupientis servare mandata, et tamen inter tentationes graviter laborantis, atque auxilium de celo miserabiliter postulantis. S. Augustinus totum octonarium Ecclesie Christum expectantis et sanctis martyribus accomodat, pie omnino et vere: sed quia totum Psalmum ad legis custodiam commendandam video pertinere, ideo hunc etiam octonarium ad litteram de legis custodia explicare decrevi. «Defecit in salutare tuum anima mea,» id est, anima mea præ magnitudine desiderii salutis æternæ jam pene defecit: *deficere* enim in salutare nihil est aliud, nisi expectando et desiderando salutem, laborare, languere, deficere. «Et in verbum tuum supersperavi,» id est, et ego jam valde speravi in verbum promissionis tuæ. Itaque dilato salutis deficere

facit, sed spes firma promissionis erigit et confortat.

2. DEFECERUNT OCULI MEI IN ELOQUIUM TUUM, DICENTES: QUANDO CONSOLABERIS ME?

Mira Prophete locutio, quæ oculis afflictum aurium et lingue tribuit. Sed oculi interiores, et aures interiores, et lingua interior idem sunt: intellectus enim videt, audit, loquitur. «Defecerunt oculi mei in eloquium tuum,» id est, mens mea attendendo auxilium promissum, dum diutius differtur, deficit præ desiderio, quomodo deficiunt oculi corporales, cum nimis diu respiciunt ad locum, unde persona desiderata ventura speratur, «dicentes: Quando consolaberis me?» id est, oculi interiores defecerunt præ expectatione, et defectum suum explicant, dicentes: Quando veniet consolatio illa perfecta, ut non amplius timeam casum et legis sanctæ prava variationem? Possent etiam hæc explicari de oculis exterioribus, qui celo inhaerentes videntur quasi deficere, et dicere Domino: «Quando veniet auxilium de celo promissum?» Sic enim S. Hieronymus in epist. ad *Eustochium, de Servanda virginitate*, de se loquitur: «Post multum lacrymarum, post in eorum inherentes oculos,» etc. Videtur dicere debuisse Propheta secundum leges grammaticæ: «Quando consolaberis nos?» Sed quia oculi sunt instrumenta animæ, de qua dictum erat: «Defecit anima mea,» ideo per oculos queritur consolatio non tam oculorum, quam animæ, quæ per illos respicit. Est igitur sensus: Quando consolaberis animam meam, eujus oculi deficiunt attendendo et expectando.

3. QUIA FACTUS SUM SICUT UTER IN PRUNA, JUSTIFICATIONES TUAS NON SUM OBLIVIS.

Non sine causa dico: «Quando consolaberis me?» quia præ desolatione et angustiis tentationum, factus sum aridus et destitutus humore gratiæ consolantis, ut est uter tempore frigidissimo in medio pruinæ constitutus. Similis est illa vox in *Psalm. cxlii*: «Anima mea facta est sicut terra sine aqua tibi.» Sed quantum tanta spiritus ariditate laborem, tamen «justificationes tuas,» id est, præcepta tua, «non sum oblitus.» S. Ambrosius et S. Augustinus, per *utrum in pruna*, intelligunt carnem mortificatam et castigatam, et pruna crebrius perspersam, ut spiritu subjiciatur, quasi dicit Propheta: Carnem castigavi, et legem tuam non sum oblitus; æquum igitur est ut consolaberis animam meam.

4. QUOT SUNT DIES SERVI TUI? QUANDO FACIES DE PERSEQUENTIBUS ME JUDICIA?

Instat eidem petitioni, optans consolationem et liberationem a tentationibus. «Quot sunt dies servi tui,» quibus afflictio durabit? quando finientur dies tentationis et miseriæ? «Quando facies de persecuentibus me judicium?» quando

judicabis et condemnabis persequentes et tentantes me, ut his condemnatis persecutio conquiescat? Non curiose querit quot anni supersint, aut vite suae, aut durationis mundi; sed explicat his verbis desiderium aeternae vite, quando omnes impii, ad inferos detrusi, cessabunt vexare pios; et pii, summa atque aeterna pace fruentes, in sanctitate et iustitia Domino servient sine ullo timore cadendi.

Vers. 5. 5. NARRAVERUNT MIHI INIQVI FABULATIONES, SED NON UT LEX TUA.

Haec est causa, cur maxime cupiat ab iniquorum consortio liberari, quoniam iniqui tentantes pios narrant delectationes mundi, quae sunt mere fabulae, id est, delectationes sordidae, fugaces, magis confectae, quam vere; et nihil habent simile cum lege Domini, quae pie custodia, delectationes stabiles et solidas adfert. Potest etiam *fabulatio* referri ad haereticorum colloquia, ut referunt Ambrosius et alii. S. Hieronymus ex hebraeo vertit, *foderunt mihi superbi foveas*; sed sciendum est vocem פוּרוֹת esse ambiguum, et posse significare *fabulationes*, a verbo פוּר, et *foveas*, a nomine פוּר. S. Hieronymus ut verteret consequenter ad verbum *foderunt*, transtulit *foveas*; non enim coherent *fabulationes* cum verbo *foderunt*. At Septuaginta Seniores, quia per nomen *shichocho* intellexerunt *fabulationes*, noluerunt vertere *foderunt*, ne nimis impropria et obscura esset oratio; sed sequentes non verba, sed sensum, maluerunt vertere *narraverunt*, et vere sensum expresserunt; nam *fodere* in hebraica lingua significat *emere, acquirere, praeparare, eruere*; igitur sensus est: *foderunt mihi fabulationes*, id est, emerunt fabulationes, ut mihi eas venderent; vel paraverunt fabulationes, ut mihi eas narrarent; vel *foderunt* et eruerunt ex fodina vanitatis fabulationes, ut eas mihi praeberent. S. Augustinus legit, *narraverunt mihi delectationes*; S. Ambrosius, *caercitationes*, alii aliter. Sed verbum hebraicum significat proprie confabulationem, et submurmurationem submissa voce editam, quae ad colloquia clandestina haereticorum, vel impudicorum hominum recte accommodari potest. Vox graeca ἀπολογία ab Ambrosio dicitur esse *superflua loquacitas*; ab Augustino, *delectabilis in sermone caercitatio*; ab Euthymio, *garrulitas et nugacitas*.

Vers. 6. 6. OMNIA MANDATA TUA VERITAS; INIQUE PERSECUTI SUNT ME, ADJUVA ME.

Quia dixerat: « Non sicut lex tua; » dicit nunc: « Omnia mandata tua » sunt ipsa « veritas, » id est, verissimas promissiones continent, et inde verissimas delectationes observantibus legem tam adferunt. Ideo iniusti narrantes suas fabulationes inique persecuti sunt me, et tu Deus contra eorum insidias adjuva me.

Vers. 7. 7. PAULO MINUS CONSUMMAVERUNT ME IN

TERRA, EGO AUTEM NON DERELIQUI MANDATA TUA.

Tam gravis fuit persecutio istorum, qui per dulces sermones me subvertere nitentur, ut pene me perdidissent in terra, et ad caelum aspirare nequirem: tamen non obtulerunt, quoniam « non dereliqui mandata tua. »

8. SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM VIVIFICA ME, ET CUSTODIAM TESTIMONIA ORIS TUI.

Redit ad primam petitionem, et concludit octonarium, dicens: « Secundum misericordiam tuam magnam vivifica me » vita beata et sempiterna, et tunc demum perfectissime custodiam legem tuam; potest etiam hoc intelligi de vita gratiae, per quam mandata Dei custodiuntur.

Lamed. 1. IN AETERNUM, DOMINE, VERBUM Vers. 1. TUUM PERMANET IN CAELO.

2. IN GENERATIONEM ET GENERATIONEM VERITAS TUA; FUNDASTI TERRAM, ET PERMANET.

3. ORDINATIONE TUA PERSEVERAT DIES, QUONIAM OMNIA SERVIENT TIBI.

In hoc octonario a firmitate promissionum divinarum sumit Propheta argumentum ad exhortandos homines ad legem servandam, quae habet promissiones vite presentis et futurae. « In aeternum, Domine, verbum tuum, » id est promissio tua, « permanet in caelo; » nam etiam in terris videatur non permanere, dum iusti opprimuntur, et iniusti exaltantur, tamen in caelo apud Deum omnino permanet. Deus enim quod promisit, implebit. Faciet enim ad iustus breves tribulationes vertantur in gaudium sempiternum, et brevis gloria impiorum vertatur in opprobrium et supplicium sine fine duraturum. Idem autem repetit, vel explicat, dum addit: « In generationem et generationem veritas tua, » supple *permanet*, id est, semper manet veritas promissionum, dum semper verbum promissionis impletur, « in omni generatione et generatione, » id est, ab initio usque in finem, quod est idem, quod « in aeternum. » Probat autem Propheta stabilitatem promissionum a stabilitate ordinationum divinarum duobus exemplis. « Fundasti terram et permanet; » hoc est primum exemplum, quasi dicat: Fundasti terram immobilem, et semper manet immobilis, ut ordinationi tuae obediat. « Ordinatione tua perseverat dies; » hoc est alterum exemplum. Ordinavit enim Deus, ut e contrario caelum, sive sol moveretur semper, et motu suo diem efficeret; et obtemperat, et sic semper ordinatione divina perseverat dies. In hebraeo coniungitur verbum numeri multitudinis cum nomine numeri singularis hoc modo: *Perseverant hic dies, sive hodie*, ad significandum, diem transeundo et fluendo permanere; trans-eunt dies, et nunquam stant, et tamen semper *hodie* permanet, ad quod alludens Apostolus,

Hebr. cap. III: « Adhortamini, inquit, vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur. » Ratio hujus tante firmitatis est, quod sequitur: « Quoniam omnia servant tibi; » nihil enim est in rebus creatis, quod Deo creatori ad nutum non pareat.

Vers. 4. 4. NISI QUOD LEX TUA MEDITATIO MEA EST, TUNC FORTE PERISSEM IN HUMILITATE MEA.

Nisi, inquit, in lege tua assidue meditatus fuisset, ubi veritatem promissionum tuarum didici, forte perissem in afflictione mea, tentationibus adversariorum superatus. Pro *meditatio*, in hebraeo est, *delectatio*, ex quo intelligimus hic agi de jucunda et dulci meditatione, quae valde recreat animum hominis in tribulatione constituti, dum promissa divina ob oculos interiores ponit et cordi intime infligit. Per *humilitatem* autem hoc loco non significatur virtus humilitatis, sed afflictio, sive *pressura*, ut S. Hieronymus ex hebraeo transtulit.

Vers. 5. 5. IN AETERNUM NON OBLIVISCAR JUSTIFICATIONES TUAS, QUIA IN IPSIS VIVIFICASTI ME.

Confortatus ex meditatione promissionum quae in lege continentur, confidenter jam dico: « In aeternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis, » id est, super earum observationem, « vivificasti me, » vitam gratiae augendo, et vitam gloriae promittendo.

Vers. 6. 6. TUUS SUM EGO, SALVUM ME FAC, QUONIAM JUSTIFICATIONES TUAS EXQUISIVI.

Scriptam est in *Psalm. xxiii*: « Domini est terra, et plentudo ejus, orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo; » ego tamen proprie tuus sum, quia agnosco me tuum esse, et volo tuus esse, et nullius alterius Domini volo esse, cum nulli cupiditati servire decreverim; ideo recte peto ut me salvum facias, id est, rem tuam conserves, ne pereat. « Quoniam justificationes tuas exquisivi, » id est, quoniam tuus sum, et tanquam tui solius mancipium, nihil aliud quero, nisi mandata tua, ut illa perficiam. Vere pauci sunt, qui dicere possint: « Tuus sum ego, » quia pauci sunt, qui per affectum nulli rei servant, nisi Deo.

Vers. 7. 7. ME EXPECTAVERUNT PECCATORES, UT PERDERENT ME: TESTIMONIA TUA INTELEXXI.

Non sine causa dixi: « Salvum me fac, » quoniam « peccatores » in loco opportuno ad capiendum « me expectaverunt, » ut tentationi consentire me facerent, et sic « perderent me; » sed ego gratia tua adjutus « testimonia tua intellexi, » id est, intellexi quid lex tua in tali articulo praeciperet, quid promitteret, quid minaretur.

Vers. 8. 8. OMNIS CONSUMMATIONIS VIDI FINEM, LATUM MANDATUM TUUM NIMIS.

Intelligens testimonia tua, ex eis cognovi et « vidi finem consummationis » omnium rerum, iudicium videlicet novissimum, in quo consummatis meritis bonis et malis, reddentur praemia bonis et supplicia malis. Vere igitur « latum mandatum tuum nimis, » id est, vere amplum et fecundum est mandatum tuum, sive lex tua, cum in ea conspiciantur regulae bene vivendi, et praemia custodientium legem, et contra regulae delinquentium vitia, et supplicia prevaricatorum. Posset etiam sic exponi versiculus iste: « Intelligens testimonia tua, » id est, legem tuam, « vidi finem omnium consummationis, » id est, omnium perfectionis vite, esse « mandatum tuum, » id est, praecipuum dilectionis, quod est « latum nimis, » cum omnia mandata comprehendat, et cum ad Deum, et omnes angelos, et omnes homines, etiam inimicos extendatur. Alii aliter exponunt, et unusquisque propriae expositionem adfert. Ambrosius et Hieronymus *finem omnium consummationis* dicit esse coronam martyrii, quia consummata perfectio est mori pro Christo. Theodoretus dicit omnia humana, opes, honores, et similia, quantumvis consummata et perfecta, habere finem. Euthymius, per *omnem consummationem*, intelligit omnem interitum, tum bonorum, tum impiorum. Vidit enim Propheta finem mortis omnium esse penam, vel gloriam.

Mem. 1. QUOMODO DILEXI LEGEM TUAM, DOMINE: TOTA DIE MEDITATIO MEA EST.

In hoc octonario iterum redit ad enuncium legis, eamque laudat a multiplici utilitate et delectatione, quam secum adfert. Ac primum testatur amorem suum erga divinam legem, deinde reddit causam amoris, enumerans ejus utilitates. « Quomodo dilexi, » id est, amavi, quam vehementer dilexi legem tuam: signum amoris est continua conversatio cum re amata. « Tota die, inquit, meditatio mea est, » nihil aliud loquor, nihil aliud ago.

2. SUPER INIMICOS MEOS PRUDENTEM ME FECISTI MANDATO TUO, QUIA IN AETERNUM MIHI EST.

Hec est prima utilitas legis, quia diligenter considerata et factis adimpleta, prudentem facit hominem, ut sciat quid, et quomodo, et quando, et ubi debeat loqui et agere, vel silere et quiescere: quam prudentiam non habent prevaricatores, qui regulam hanc reclusissimam inter loquendum et agendum non respiciunt. Ait igitur: « Super inimicos meos, » prevaricatores videlicet legis « prudentem me fecisti mandato tuo, » id est, per mandatum tuum, dum illud assidue meditator et adimpleo. « Quia in aeternum mihi est, » quia perpetuo mihi adest ante oculos mentis, neque unquam illius obliviscor.

3. SUPER OMNES DOCENTES ME INTELEXXI, QUIA TESTIMONIA TUA MEDITATIO MEA EST.

Vers. 4. 4. SUPER SENES INTELLEXI, QUIA MANDATA TUA QUÆSIVI.

Hæc est altera utilitas legis: quia non solum prudentiam, sed etiam sapientiam gignit. Sed tamen quoniam videtur David nimium sibi tribuere, anteponendo sapientiam suam sapientia omnium qui illum præcesserunt, in quibus erat Adam, Noe, Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Moses, Samuel, et alii: S. Augustinus docet hæc dici in persona Christi, qui cum esset annorum duodecim, et videretur quasi discipulus audiens legis doctores et seniores, tamen «super omnes docentes» se intelligebat. Ait S. Ambrosius, in persona populi christiani. Sed fortasse non erit necesse ad ista confugere: nam per omnes docentes intelligere possumus eos solos, qui Davidem puerum vel adolescentem docuerunt, parentes videlicet et pedagogos suos familiares. Quamvis enim non sit discipulus super magistrum, dum discipulus est, potest tamen is, qui discipulus fuit, diligentia et studio superare eum qui magister ipsius aliquando fuerat. Sic David facile sapientia magistros suos vicit propter continuam meditationem in lege Domini. Idem etiam intelligimus de senibus; non enim voluit David dicere se sapientem fuisse *super omnes senes*, qui fuerant ab initio mundi, sed se adhuc juvenem sapienterem fuisse multis senibus, ob studium suum assiduum in lege Domini meditando.

Vers. 5. 5. AD OMNI VIA MALA PROHIBUI PEDES MEOS, UT CUSTODIAM VERBA TUA.

Vers. 6. 6. A JUDICIIS TUIS NON DECLINAVI, QUIA TU LEGEM POSUISTI MIHI.

Hæc est tertia utilitas legis Domini, quia facit multa vitare peccata. «Ab omni via mala prohibui pedes meos, id est, cavi ne ambularem per vias iniquorum, qui pro lege habent cupiditatem suam, quæ est lex carnis et peccati, id est, cavi ne aliqua in re delinquerem: idque, ut custodirem verba tua, id est legem tuam, que contrarium iter ostendebant. «A judiciis enim tuis,» id est, a justissimis mandatis tuis, «non declinavi, quia tu legem posuisti mihi,» id est, quia hæc sanctam legem tu Dominus meus mihi dedisti; sive, ut exponit S. Augustinus, quia tu legem in corde mihi posuisti, tu fecisti per spiritum tuum, ut legem sanctam ex intimo corde meo diligerem.

Vers. 7. 7. QUAM DULCIA FAUCIBUS MEIS ELOQUIA TUA, SUPER MEL ORI MEO!

Hæc est quarta utilitas, quod summam adfert lex Domini se custodiendibus voluptatem. Eloquia enim Domini, id est, mandata Domini dulcia sunt faucibus anime, magis quam mel faucibus corporis: nihil jucundius bona conscientia,

et spe supernæ beatitudinis, quam parit observantia legis divine.

8. A MANDATIS TUIS INTELLEXI, PROPTEREA ODIVI OMNEM VIAM INIQUITATIS.

Probat ex lege Domini magnam voluptatem se percepisse, eo quod lex Domini bonam conscientiam pariat. Nam, inquit, «a mandatis tuis intellexi,» id est, a mandatis tuis eruditus, prudens et sapiens factus sum: clarior est hæc sententia in hebreo et græco textu. «Propterea odivi omnem viam iniquitatis,» id est, ex hac sapientia et prudentia acquisita ex assidua meditatione legis, non solum abstinui a peccatis, sed etiam magnam odium concepisti adversus omnes iniquas actiones. Hoc autem odium mirifice conservat animi puritatem et sanctitatem, et gignit magnam fiduciam in Domino, unde oritur ineffabile gaudium, pax et tranquillitas omnibus thesauris et voluptatibus anteponenda.

Nm. 1. LUCERNA PEDIBUS MEIS VERBUM TUUM, ET LUMEN SEMITIS MEIS.

In hoc octonario laudat legem divinam Propheta ab eximia quadam utilitate; deinde promittit se eam observaturum, non obstante qualibet tribulatione. Utilitas eximia est, quod lex Domini sit nobis in via vite hujus in-tar lucernæ ambulantis in tenebris. Lex enim peccati, id est, cupiditas, excæcat homines, sive maximas tenebras effundit, ut vera bona et vera mala non internoscantur; et hinc it, qui hanc legem sequuntur, id est, qui passionibus animi rapi se sinunt, in varia præcipitia ruunt: sed lex Domini has tenebras dissipat, et vera bona ac vera mala demonstrat; et ideo qui eam sequuntur, non errant, neque cæcitant, sed recto tramite ad patriam celestem iter faciunt. Ait igitur: «Lucerna pedibus meis verbum tuum,» id est, lex tua est lucerna pedibus meis. Et hoc ipsum repetens et declarans addit: «Et lumen semitis meis,» Lucerna enim, dum illuminat semitas per quas incedendum est, dirigit pedes ambulantis: sermo est mataphoricus, sed facile intelligitur.

2. JURAVI, ET STATUI CUSTODIRE JUDICIA JUSTITIE TUE.

Quia lex est lux, ac proinde res optima et utilissima, Propheta jurat et statuit, id est, firmissime apud se constituit, custodire ipsam legem, quam vocat *judicia justitie*, id est, *judicia justissima*.

3. HUMILIATUS SUM USQUEQUAQUE, DOMINE VIVIFICA ME SECUNDUM VERBUM TUUM.

«Humiliatus,» id est, afflictus et vexatus sum valde, occasione legis servandæ: quia «omnes qui volunt pie vivere, persecutionem patiuntur,» ut dicit Apostolus II *Timoth. iii*; sed tu, «Domine,

Legis Domini utilitas, iustarum ambulantibus in tenebris.

vivifica me,» id est, veram vitam, quæ a malis omnibus libera erit, mihi aliquando tribue, secundum promissum tuum: «Si vis ad vitam ingredi, serva mandata,» *Math. xix*. Posset etiam hic locus exponi de virtute humilitatis. Qui enim humiliat seipsum, ut iugo legis se omnino subjiciat, illi secundum promissionem meretur exaltari ad vitam beatam et sempiternam.

4. VOLUNTARIA ORIS MEI BENEPLACITA FAC, DOMINE, ET JUDICIA TUA DOCE ME.

Quod juravi et statui custodire legem, non obstante qualibet persecutione, est voluntarium sacrificium oris mei: hoc igitur voluntarium sacrificium oro, ut tibi sit beneplacitum; et quia ex se id non meretur, tu, Domine, fac illud beneplacitum, dum benigne ex gratia tua illud approbare dignaris; ac, ut rite hoc sacrificium offeram, «doce me judicium tuum,» id est, doce me perfecte legem tuam observare. Alii referunt hæc voluntaria ad sacrificia votiva ovium et hircorum; alii, ad sacrificia laudis et confessionis: sed continuatio Psalmi videtur requirere, ut per voluntaria intelligamus spontaneum juramentum legis custodiendæ.

5. ANIMA MEA IN MANIBUS MEIS SEMPER: ET LEGEM TUAM NON SUM OBLITUS.

Quam serio juraverim custodire legem tuam, et hoc tibi sacrificium sponte obtulerim, ex hoc intelligi potest, quod quotidie de vita periclitor propter legis tue custodiam, et tamen ipsam legem non sum oblitus. S. Ambrosius et S. Augustinus dicunt in plerisque libris legi, *anima mea in manibus tuis*, et hanc veriorum lectionem esse iudicant. Eodem modo legunt S. Hilarius et S. Hieronymus in *Commentario Psalmarum*; et sensus optimus et verissimus est, animas nostras in manu Dei esse, a quo pendet vita nostra, et in cuius potestate est, ut vivamus, vel moriamur. Sed in hebreo textu aperte est, *in manibus meis*, ut nos in editione Vulgata legimus; et S. Hieronymus non solum in sua versione posuit, *in manibus meis*, sed etiam in epist. ad *Savianum et Eretellum* dicit Septuaginta Interpretes vertisse, *in manibus meis*, et omnes veteres græcos tractatores explicasse hoc modo: *Anima mea in manibus meis est*, id est, in periculo vite sum. Quod enim manibus tenetur, facile potest cadere, vel eripi, nisi fortiter custodiatur et defendatur; et sic intelligitur illud *Judic. cap. xi*: «Posuit animam meam in manibus meis,» hoc enim dicit Jephthæ, dum ad prælium valde periculosum pergit; et illud I *Reg. xix*, de Davide: «Posuit animam suam in manu sua, et percussit Philistæum.» Itaque credibile est Septuaginta Interpretes vertisse, *in manibus meis*, sed postea a sciolo aliquo textum fuisse mutatum, quod videretur lectio clarior et facilior.

6. POSUERUNT PECCATORES LAQUEUM MIHI, ET VERS. 6. DE MANDATIS TUIS NON ERRAVI.

Non sine causa dixi: «Animam meam in manibus meis semper» fuisse, quia «peccatores posuerunt laqueum mihi,» ut me caperent et occiderent, et tamen ego «de mandatis tuis non erravi,» id est, non aberravi a mandatis tuis. Hoc impletum est, cum David quaereretur a Saule ad mortem, et tamen ipse David semel et iterum, cum facile posset Saulem occidere, seque ab omni periculo liberare, noluit id facere, ne peccaret in Deum, vide lib. I *Reg. cap. xxiii, xxvii*.

7. HEREDITATE ACQUISIVI TESTIMONIA TUA IN ÆTERNUM, QUIA EXULTATIO CORDIS MEI SUNT.

Cur de mandatis tuis non erraverim, ea causa est, quia «hereditate acquisivi testimonia tua in æternum,» id est, elegi mihi in hereditatem æternam ipsam legem tuam, quia jucundissima et dulcissima mihi est, et summæ delectationis et exultationis causa.

8. INCLINAVI COR MEUM, AD FACIENDAS JUSTIFICATIONES TUAS IN ÆTERNUM PROPTER RETRIBUTIONEM.

Potro causa tantæ delectationis est merces copiosissima, quam secum adfert legis custodia. «Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas,» id est, cum ab una parte lex peccati traheret me, ab altera lex tua, ego inclinavi cor meum tanquam staterem, aut bilancem, ad legem tuam faciendam, propter retributionem, quia videlicet consideravi stipendium legis tue esse vitam sempiternam. S. Hieronymus ex hebreo vertit, *inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter æternam retributionem*; textus hebraicus utramque lectionem admittit.

Samech. 4. INIQUOS ODIUM HABUI, ET LEGEM TUAM DILEXI.

In hoc octonario Propheta detestatur prevaricatores legis divine, et se contrarium eis esse demonstrat. Monet autem S. Augustinus non dixisse Prophetam in primo versiculo: «Iniquitatem odio habui, et legem tuam dilexi,» ut videbatur requirere ordo verborum; sed dixisse: «Iniquos odio habui, et legem tuam dilexi,» ut ostenderet se non solum iniquitatem, sed etiam inimicos odisse; et rursum non dixisse: «Iniquos odio habui, et justos dilexi,» sed et legem tuam dilexi, ut indicaret se non odisse iniquos, nisi quia contrarii sunt legi divine quam dilexit. Itaque odio habui iniquos, non ratione nature, sed ratione iniquitatis: sicut contra diligebat inimicos, ac per hoc iniquos, non ratione iniquitatis, sed ratione nature.

2. ADJUTOR ET SUSCEPTOR MEUS ES TU, ET IN VERBUM TUUM SUPERSPERAVI.

Ut non timeam iniquos, quos odi, et legem adimpleam quam dilexi : « adjutor et susceptor meus es tu : » adjutor, in lege custodienda, et susceptor in evadenda persecutione iniquorum. Et ego vicissim in verbum promissionis tuae valde speravi.

Vers. 3. 3. DECLINATE A ME, MALIGNI, ET SCRUTABOR MANDATA DEI MEI.

Una ex causis, cur odio habeat iniquos Propheta, est, quia eorum consortium valde impedit meditationem verbi divini, quae quietem et pacem animi desiderat. Ideo cupit eos a se recedere, ut muscas molestissimas.

Vers. 4. 4. SUSCIPE ME SECUNDUM ELOQUIUM TUUM, ET VIVAM; ET NON CONFUNDAS ME AB EXPECTATIONE MEA.

Ut cupio iniquos a me recedere, ita cupio ut tu, Domine, ad me accedas, et in sinum tuum suscipias « secundum eloquium » promissionum tuarum, et tum verissime « vivam, » cum tibi, qui vita es, conjunctus ero. Et quia de benignitate tua, non de meritis meis, id expecto, « non confundas me ab expectatione mea. »

Vers. 5. 5. ADJUVA ME, ET SALVUS ERO; ET MEDITABOR IN JUSTIFICATIONIBUS TUIS SEMPER.

Idem aliis verbis repetit; idem enim est: « Suscipe me, et vivam: » et « Adjuva me, et salvus ero. » Fructus autem hujus susceptionis erit, ut sine impedimento semper meditari valeat in lege Domini.

Vers. 6. 6. SPREVISTI OMNES DISCEDENTES A JUDICIIS TUIS, QUIA INJUSTA COGITATIO EORUM.

Ostendit nunc quod si ipse odio habet iniquos, et a se recedere cupit, id facit exemplo Dei, qui iniquos justissime execrat. « Sprevisti, » inquit, tanquam rem nullius momenti, « omnes discedentes a judiciis tuis, » id est, omnes iniquos, qui discedunt a via legis divinae. « Quia injusta cogitatio eorum, » id est, quoniam ipsi cogitant se non debere subditi legi Dei, nec ab ea pendere; qua cogitatione nihil iniquus esse potest, cum omnis creatura summo jure Creatori subditi debeat. Hæc fuit cogitatio Luciferi, qui similis Altissimo, non autem ei subditus esse voluit. Eadem fuit cogitatio primorum parentum, qui cupierunt esse sicut dii. Eadem est cogitatio omnium superbiorum, qui dicunt in corde suo: « Quis noster Dominus est? » Hos igitur spernit Deus, et non nullum curat, si multa millia eorum pereant in æternum, quia quanto plures ipsi se astimant, tanto minoris fiunt a Deo.

Vers. 7. 7. PREVARICANTES REPUTAVI OMNES PECCATORES TERRE: IDEO DILEXI TESTIMONIA TUA.

Movet hoc loco magnam questionem S. Augustinus, quomodo omnis peccator prevaricator

dici possit, cum Apostolus dicat: « Ubi non est lex, nec prævaricatio, » Rom. iv; et rursum: « Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt, » Rom. ii. Respondet, illud, ubi non est lex, nec prævaricatio, intelligi de lege in universum; illud autem, qui sine lege peccaverunt, intelligi de lege scripta tantum; proinde omnes peccatores dicendi sunt prævaricatores, quia omnes prævaricantur legem naturalem scriptam in cordibus. Sed cur Propheta hoc dicit? ut ostendat peccatum, quod est maximum malorum, non aliunde nobis accidere, nisi ex prævaricatione legis. Subjungit: « Ideo dilexi testimonia tua, » id est, ut tam magnum malum effugiam, dilexi legem tuam. S. Hieronymus ex hebreo vertit, quasi scorum reputasti omnes peccatores terra. Sed Septuaginta Interpretes per vocem כנים non intellexerunt scorum, a voce כן; sed recedentes, quod est idem cum prævaricantes; nam verbum כן significat recedere; inde כנסים significat recedentes. Iod autem et vau sunt litteræ permutabiles. Sic etiam non legerunt חשבת, quod est reputasti, sed חשבתי, quod est cogitasti.

8. CONFIGE TIMORE TUO CARNES MEAS, A JU- Vers. 8. DIGIS ENIM TUIS TIMUI.

Postulat in fine confirmationem in timore Dei, ut in custodia legis per eum timorem perseveret. « Confige, » inquit, quasi clavis, « timore tuo carnes meas, » id est, cupiditates meas carnales, ut se commovere non possint, juxta illud Apostoli: « Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis, » Gal. cap. v. « A judiciis enim tuis timui, » id est, quoniam jam cepi timere a judiciis tuis penas horribiles comminantis, ideo cupio stabiliri in hoc sancto timore, ut ab eo nunquam divellar. Ex hebreo S. Hieronymus vertit, horripilavit caro mea; sed sciendum quod verbum סכר non solum significat horrere, sed etiam clavis configere: nam ex hoc verbo deducitur nomen מסכר masmer, quod significat clavum. Parum autem refert, quod hic ponatur verbum præteritum temporis, et modi indicativi: nam eadem litteræ, mutatis punctis, faciunt imperativum; proinde recte Septuaginta verterunt confige, vel, ut Patres legunt, confige clavis.

Hain. 1. FECI JUDICIUM ET JUSTITIAM, NON TRADAS ME CALUMNIANTIBUS ME.

In hoc octonario petit gratiam liberationis a calumniatoribus, et auxilium ad legem perfecte adimplendam. « Feci, inquit, iudicium et justitiam, » id est, reddidi unicuique suum, ideo æquum est, ut « non tradas me calumniatoribus » mihi. Calumniatores nostri perpetui, demones sunt, quibus tradimur a Deo, quando permittimur tentari ab illis, vel potius quando Deo deserente superamur, et tentantibus consentimus.

Locum Pauli exposita.

Vers. 2. 2. SUSCIPE SERVUM TUUM IN BONUM, NON CALUMNIENTUR ME SUPERBI.

« Feci, inquit, justitiam, » sed ut semper faciam, et non deficiam faciendo, « suscipe servum tuum in bonum, » illum dirigendo. Clarior est textus hebraicus, ubi habetur, dirige, sive ordina et apta servum tuum ad bonum, ut semper placeat illi bonum; et hinc fiet ut non calumniemur mihi superbi, sive homines, sive demones. Qui enim bene confirmatus est in bono, et bene aplatus, ut ubique et semper bonum illi placeat, ita perseveranter bene se gerit, ut nihil sit cur timeat calumniatores.

Vers. 3. 3. OCULI MEI DEFECERUNT IN SALUTARE TUUM, ET IN ELOQUIUM JUSTITIÆ TUE.

Confirmat, se valde ardentem desiderare perfectam illam directionem ad bonum, quæ in vita æterna dabitur electis. « Oculi mei defecerunt, » præ desiderio respicientes assidue in salutem tuam, quæ de celo nobis adveniet, « et in eloquium justitiæ tuæ, » id est, in promissionem tuam fidelissimam. Vide que dicta sunt ad versiculum primum et secundum litteræ eph.

Vers. 4. 4. FAC CUM SERVU TUO SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM, ET JUSTIFICATIONES TUAS DOCE ME.

Pergit in oratione, ac petit ut Dominus operetur secum non secundum merita ipsius, sed « secundum misericordiam » suam, que in eo potissimum consistit, ut doceat « justificationes suas, » id est, intime persuadeat bonum esse implere et custodire legem Domini, atque hoc modo doceat non tam scire, quam facere. Quod fit, quando Deus infundit magnam charitatem, non quando solam donat scientiam, que sine charitate inflat, non ædificat.

Vers. 5. 5. SERVUS TUUS SUM EGO, DA MIHI INTELLECTUM, UT SCIAM TESTIMONIA TUA.

Ista tam frequens petitio ejusdem rei, signum est magni desiderii. « Servus tuus sum ego, » ac per hoc teneor mandatis tuis obedire; « da mihi igitur intellectum, » id est, fac me intelligere testimonia tua, ut illa perfecte addiscam. Vide primum versiculum litteræ tod, qui est huic similis.

Vers. 6. 6. TEMPUS FACIENDI, DOMINE, DISSIPAVERUNT LEGEM TUAM.

Hic versiculus duobus modis exponi solet. SS. Patres Hilarius, Ambrosius et Augustinus exponunt de gratia Salvatoris, ut sensus sit: O Domine, jam « tempus est faciendi, » quia satis docuisti verbis, satis mandasti; nunc tempus est ut facias, ut exemplo doceas, ut carnem sumas, ut obedientiam usque ad mortem crucis exhibeas, ut gratiam dones, qua justificatio legis impleri possit a nobis: nam « dissipaverunt legem tuam, » Judæi videlicet, quibus data erat. At græci, Theo-

doretus et Enthymius, quos plerique recentiorum sequuntur, exponunt de punitione sceleratorum, ut sensus sit: Tempus est, Domine, ut facias iudicium adversus impios, eosque punias, quoniam « dissipaverunt legem tuam, » id est, non solum utcumque violaverunt, sed penitus dissipaverunt, cum nihil ejus observent. Ultraque hanc est expositio, sed videtur illa magis mystica, hæc magis litteralis. S. Augustinus legit, tempus faciendi, Domino; S. Ambrosius, tempus faciendi, Domine, ut habet editio nostra Vulgata. S. Hilarius utroque modo hunc versiculum legit. In hebraico et græco textu habetur, Domino; sed idem est sensus, dummodo illud, faciendi, tribuatur Deo, non homini, et sensus sit: Tempus est ut tu, Domine, facias.

7. IDEO DILEXI MANDATA TUA SUPER AURIM ET Vers. 7. TOAZION.

8. PROPTEREA AD OMNIA MANDATA TUA DIRIGE- Vers. 8. BAR: OMNEM VIAM INIQUIAM ODDIO HABUI.

Quia nulli « dissipaverunt legem tuam, » et ob hoc video illis gravissimum imminere supplicium: ideo ego ex adverso magis incensus sum amore legis tuæ, et plaris illam facio quam aurum et lapides pretiosos; ideo etiam non solum legem diligebam, sed etiam custodire satagebam. « Dirigebar enim ad omnia mandata tua, » id est, recte ambulabam per viam mandatorum tuorum, non declinans ad dexteram, vel sinistram; imo etiam « omnem viam iniquitatis, » id est, omnem legem carnis et peccati « odio habui, » et declinavi. Porro per vocem topazion, quod est in hebreo טב, significatur lapis pretiosus, quem dicunt aurei coloris esse, et valde lucidum: vide Strabonem lib. VI, et Plinium lib. XXXVII, cap. VIII. Eamdem vocem habemus in Psalm. XVII, ubi Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus verterunt, lapidem pretiosum, quia videbant prophetam in una specie intellexisse genus ipsam lapidum pretiosorum.

Phe. 1. MIRABILIA TESTIMONIA TUA, IDEO SCRUI- Vers. 1. TATA EST EA ANIMA MEA.

In hoc octonario iterum Propheta revertitur ad laudandam legem, et ad petendam gratiam, et ad eandem legem perfecte servandam. Laudat igitur legem, quod admirabilis sit, et ideo eam scrutatus sit diligenter. At Petrus. xxx, ubi legitur: « Mandatum hoc non supra te est, » in hebreo habetur, mandatum hoc non mirabile est. Respondeo, leges Domini sive morales, sive judiciales, sive ceremoniales, non esse mirabiles, quod attinet ad sensum litteralem, nam aperte sunt et faciles: et qui eas non servant, non possunt excusari ab ignorantia: et hoc affirmat Moses in Deuteronomio. At, quod attinet ad mysticos sensus, presertim legum ceremonialium, mirabiles et obscurissimos sunt, cum per illas figurentur omnia mysteria christianæ religionis: atque hoc